

BARIŞ KÜLTÜRÜ

Ayça Kurtoğlu – Mine Egbatan

Yazan:

Ayça Kurtoğlu
Mine Egbatan

Proje Ekibi:

Müge Sunal
Sevna Somuncuoğlu

Basım:

KG Ajans

Grafik Tasarım :

Ali Çağan Uzman

Bu kitap Sivil Düşün AB Programı Aktivist Desteği kapsamında Avrupa Birliği desteğiyle hazırlanmıştır.

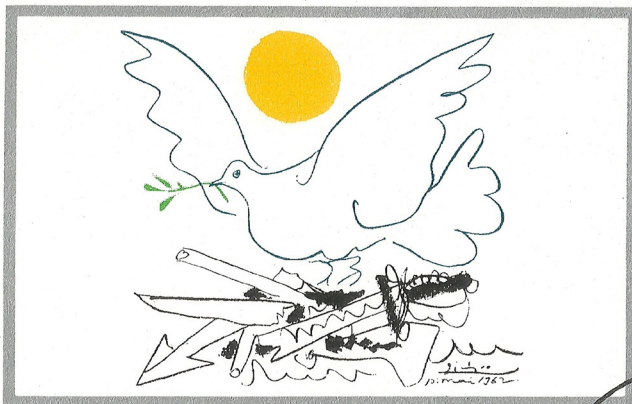
Kitap içeriğinin sorumluluğu tamamıyla Demir Leblebi Kadın Derneği'ne aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İçindekiler

Bariş Kültürü Ne Değildir	11
Şiddete Dair Seville Bildirisi	15
Pax Cultura	19
Bariş İnisiyatifleri Sanatı Nasıl Kullanıyor?	22
Kafka ve Oyuncak Bebek	29
Kaynakça	30

REPUBLIQUE DE CÔTE-D'IVOIRE

« La Colombe de l'Avenir » (1962)

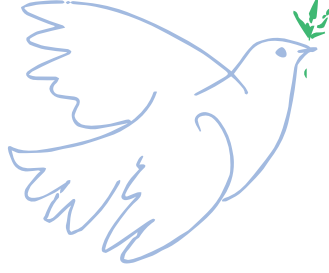

POSTES 1982

500F

PABLO PICASSO
1881-1973

JAN 1982

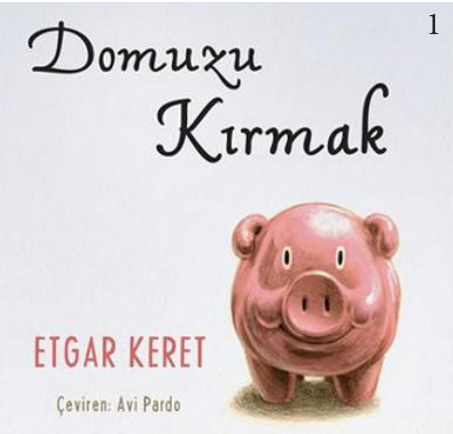

BARIŞ KÜLTÜRÜ

Ayça Kurtoğlu – Mine Egbatan

“Domuzu Kırmak” adlı otobiyografik öyküsünde Etgar Keret, küçük bir çocuğun barışı mümkün kılacak bir anlamı, bir eylemi, bir ilişki kurma biçimini nasıl öğrendiğini anlatır. Öyküde küçük çocuk bir oyuncakçı olmasını arzular. Babası ise bir şeye sahip olmak için önce onu elde etmeye aracılık eden şeye (öyküde para) saygı duyması ve kıymetini öğrenmesi gerektiğini düşünmektedir. Küçük çocuğa babası, porselen bir domuz kumbarası hediye eder.

Babası küçük çocuğun arzusuna kavuşmak için para biriktirmesini ve dolunca kumbarayı kırmasının, küçük çocuğa sabretmeyi ve paranın kıymetini öğreteceğini düşünmektedir.

Küçük çocuk önceleri beğenmediği domuz kumbarasıyla zamanla bir bağ kurar; kendiyile domuz kumbarası arasında benzerlikler bulur ve kumbarasına Margolis ismini verir. Ancak Margolis'in eninde sonunda kırılacak olması gerçeği küçük çocuğu çok mutsuz eder.

Küçük çocuk Margolis'i parçalamak zorunda kalmadan birikip çoğalan arzusunu (hayal kırıklıklarını ve korkularını da olabilir) çıkarmanın bir yolunu keşfeder: Dostluğu ve bir şeye ısrarla ve inatla sahip olmak istemenin bir diğerini yıkıp yok etmek anlamına geldiğini. Margolis'i ait olduğu yere doğaya bırakır.

Küçük çocuğun Margolis'le deneyimi bize barışı mümkün kılacak bir şeyleri öğretmekte. Bunlardan biri de ötekini kırmakla gerçekleştirecek arzularımızı ve bunlar için dayatılan değerleri ve davranışları reddetmenin daha güzel bir dünyayı inşa etmek için gerekliliği olduğu.

Türkiye sosyal konum, ekonomik durum, politik yönelim gibi farklılıkların fazlaca anlamlı olduğu bir toplumdur.

Kentli-köylü, sağcı-solcu, memur-işçi olmak gibi farklılıklar bunların örnekleridir. Keret'in öyküsündeki küçük çocuk gibi farklı olanlarla dostluk kurmak yerine, onları üstün-aşağı, iyi-kötü, güçlü-zayıf veya medeni-ilkel gibi ikiliklerle anlamlı kılmaya yatkınlıklarımız arasında olagelmıştır.

Bütün bunlar Türkiye'ye özgü olmadığı için pek çok kültürde insanlar birbirlerini barış sözcükleriyle selamlarlar. Selamlamak sözcük anlamıyla eksiksizlik, esenlik, refah, barış ile karşılamaktır. Yine selam sözcüğünün alternatifi olarak kullandığımız karşılaşma sözümüz "merhaba"nın anlamı, "ferahlıkla ve genişlikle"dir. Kürtçe selamlama sözleri "silav" ve "marhaba"dır. "Silav" selam sözcüğünün Kürtçe'deki karşılığıdır. "Selam" Müslüman Asya ülkelerinde halkların en yaygın olarak kullandığı selamlama sözüdür. Birçok Avrupa dilinde selamlama sözü "hello" sözcüğünün bir versiyonudur. Bu sözcük telefonun icat edilmesinden sonra denizcilerin selamlama sözcüğü olan "holla"nın telefon görüşmelerinde kullanılmasıyla yaygınlaşmıştır. Daha önce selamlamak için kullanılan "hail" sözcüğü ile aynı anlama gelir: "sağlık, refah, şans". Hawaii kültüründe "aloha" hem selamlama, hem de uğurlama için kullanılır. "Aloha" Hawaiiililerin dünyayı anlama ve yaşama anlayışının bir özetidir: İyi ve kötü olan her şey aynı zamanda benim içimde. Niyet ederek hiç kimseye ve hiçbir şeye zarar vermeyeceğim. Yer, gök ve deniz benim ve benim onlara özen göstermem, yüceltmem ve korumam için var. "Aloha", "dikkatli farkındalık", "birlik içinde çalışma", "dürüstlük", "insanîyet" ve "sabırlı azim" sözcüklerinin akrostişidir.

Bu kitapçığın kaleme alınmasını gerekli görmemizin daha özgül koşulları, Türkiye'nin insanlarına son 30-40 yıldır kutuplaşmanın giderek keskinleştiği bir ortam sunmasıdır. Bu kutuplaşmanın ana kaynaklarından biri 30-40 yıldır süregiden güvenlik güçlerinin dâhil olduğu Türk-Kürt çatışmasıdır. Silahlı çatışmaya girmeyi mümkün kılan, dost-düşman, bizden-bizden olmayan karşıtlıkları kurabilmektir. Herhangi bir biz-onlar ayırımından farklı olarak, düşman hiçbir bakımdan bizim gibi olmayandır. Düşmanın varlığı bize zarar verir, yokluğu bizim devamlılığımız için gereklidir. Bu düşünüş biçimi, selamlama örneklerini verdiğimiz barış kültürünün değil, şiddet kültürünün bir unsurudur, çünkü aracılık ettiği ve meşru kıldığı eylem öldürmeyi de içeren şiddettir.

İkili karşıtlıklar kurarak dünyayı anlama bir düşünme ve ilişki kurma biçimi olduğu için, Türkiye'de süregiden silahlı çatışma, sadece güvenlik güçleri arasında süregiden bir çatışma olarak kalamazdı, kalmadı. Sonuçları itibariyle çatışma bugün, bütün topluma ve her kesime kutuplaşmalar olarak yayılmış durumdadır. Kutuplaşma konusu ne olursa olsun, çatışmaların süregitmesine katkıda bulunur.

İkiliklerle düşünüşte şiddeti erkek temsil ederken, barışın simgesi kadındır. Ancak 2013 Nevroz kutlamasından başlayarak gelişen ve sonra sönen sürece, kadınlar dâhil edilmediler. Bizler, her türlü kutuplaşma eksenlerinde kadınların barış hakkında konuşmaya başlaması, beraber yaşamayı nasıl başa-
racacağımız konusunda öneriler geliştirmesi, nasıl bir barış is-

tediđimizi birlikte řekillendirmemiz gerektiđini dűřűnmek-
teyiz. Kadınların hep birlikte barışı konuřup, barış kűltűrűnű
yeřertip geliřtirmeye devam edecekleri bir platform kurma-
yı dűřlemekteyiz. Bu dűřűműzűn çođalması dileđimizin bir
parçası olarak bu kitapçığı hazırladık.

BARIŞ KÜLTÜRÜ NEDİR? NE DEĞİLDİR?

Barış kültürü kavramının gelişmesine önemli katkılar sunmuş olan Elise Boulding (1996: 1), barış kültürü ne bir fantezidir, ne de kazara gelişir, çünkü barış kültürü, savaş kültürü gibi insan varlığının bir parçasıdır der. Bunu söylerken inandığı dayanaklardan biri, insanın doğuştan saldırgan veya barışçıl olmadığı; insanın hem saldırganlık hem de barışçılık kapasitesi olduğu fikridir. Bu nedenledir ki herhangi bir insan sürekli saldırgan veya sürekli barışçı değildir. Bir diğeri, “saldırgan” ve “barışçıl” kültürel değerlerin her ikisinin de her toplumun kültüründe olduğudur. Eğer kültürün şiddeti besleyen unsurları (değerleri, pratikleri vs.) şiddete ve çatışmaya aracılık ediyorsa, barışı besleyen unsurlar yeşertilip, çoğaltılarak barış kültürünün egemen olması mümkündür.

• Barış kültürü farklılıkların yaratıcı yönetimidir

Farklılıkların yaratıcı yönetimi barış kültürünün çekirdeğini oluşturur. Yani barış, kimi anlayışlarındaki gibi sürekli ve mutlak uyumun varlığına ulaşmak ve barış kültürü, karşıtlıkların (çatışkı) olmadığı kültür değildir. Her birey diğerinden farklı olduğu ve her bireyin ve bireylerin mensubu oldukları grupların ihtiyaçları ve çıkarları farklı olduğu için karşıtlıklar, çatışkılar, her toplumsal düzenin bir parçasıdır. Barış karşıtlıkların olmaması durumu olmadığı gibi barış kültürü karşıtlıkları, farklılıkları yok eden, yok sayan tutumlar ve dav-

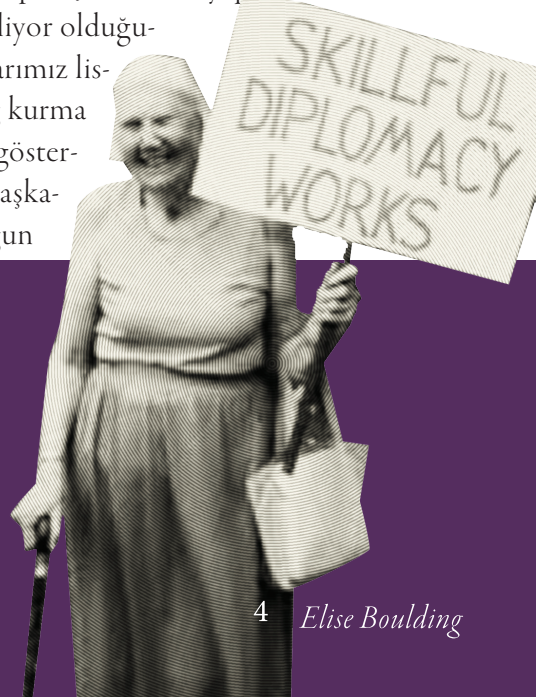
ranışları besleyip yeşerten değerlerin kültürü değildir. Barış kültürü karıştıklıkların varlığının kabulüne dayanarak bunları yaratıcı bir şekilde idare edecek değerler, tutumlar, uygulamalar üretir.

- **Barış kültürü farklı ihtiyaçlar arasında denge kurar ve devam ettirir**

İnsanların temel ihtiyaçları sayıldığında, su, yemek, barınma, giyinme, cinsellik gibi insanın varlığını biyolojik olarak devam ettirmesini sağlayacak asgari ihtiyaçlar sayılır. Daha yakın zamanda buna hijyen, eğitim ve sağlık bakımı da eklenmiştir. Bunlar da günümüzde bir topluluğun devamı için gerekli asgari ihtiyaçlardır.

Her bireyin farklı olduğunu kabul eden Boulding (1998), bizlerin sürekli saldırgan olmayıp, pek çok zaman yaptıklarımızı barışçıl bir şekilde yürütebiliyor olduğumuz gözlemi üzerinden ihtiyaçlarımız listesine iki yeni kavram ekler: Bağ kurma ve özerklik. Her birimiz özen göstermek ve özen gösterilmek yani başkalarıyla bağ kurma ve bir topluluğun

Barış kültürü kavramının anası olarak da sunulan Elise Boulding (1920-2010), üç yaşında göç ettiği ABD'de, güvenli memleketi Norveç'e dönüş fikriyle yetiştirildi. İkinci Dünya Savaşı ona, dünyanın hiçbir yerinde güvenli bir yer olmadığını gösterdi. Bu hissiyatı Boulding'e tüm dünyayı güvenli bir yer yapmak için yaşama fikrini, yani barışı verdi.

parçası olma ihtiyacındayızdır. Aynı zamanda her birimiz kendi farklılıklarımızı ifade edebileceğimiz, bir alanımızın, yerimizin veya genişliğimizin olması ihtiyacındayızdır. Bu “merhaba” sözünün içediğı olan “ferahlıkla, genişlikle” ifadelerine karşılık gelir.

Barış kültürü, topluluğun parçası olma ve özerklik ihtiyaçlarımız arasında yaratıcı denge kurar.

- **Barış kültürü problemlere yaratıcı çözümler üretir**

Her birey ve her toplum çok sayıda birbirinden farklı kimlikleri barındırır. Her kültür bireyler ve topluluklar arasında bağ kurma ve özerklik ihtiyaçları arasında bir denge kurar. Ancak denge zaman içinde değışir. Denge değıştiğinde karşıtlıklar, çatışkılar, yani problemler ortaya çıkar. Şiddet, bir problem çözme biçimidir. Bu problem çözme biçiminin bir ucunda savaş diğerk ucunda korkutma veya gözdağı verme olan bir süreklilik içerir. Bir başka problem çözme biçimi, arabuluculuk, hakemlik, müzakere ve karşılıklı uyum sağlama gibi yollar aramadır. Bu da barış kültürünün problem çözme biçimidir ve bir ucunda işbirliği diğerk ucunda birleşme olan bir sürekliliktir.

Barış kültürünün geliştirilmesi yepyeni bir kültür oluşturmak değildir.

Barış kültürü terimi oldukça yenidir. Bu terim ilk olarak Perulu yazar Flipe Mac Gregor'un 1986 yılında kaleme aldığı ve Seville Bildirisinin tamamlayıcı haline gelen Barış Kültürü (Cultura de Paz) kitabında kullanıldı.

Her ne kadar barış sözcüğünün, kültür sözcüğünün önüne sıfat olarak gelmesiyle yeni bir terim oluşturmalarının tarihi oldukça yakın bir zamanda gerçekleşmiş olsa da barış kültürünün geliştirilmesi, yepyeni bir kültür geliştirmek, hiç bilmediğimiz bir kültürden bahsetmek değildir. Ev içinden sivil toplum örgütlerine kadar gündelik hayatımızda anlamlı olan kurumlarda barış kültürünün unsurlarını görebiliriz.

Şiddette Dair Seville Bildirgesi

Şiddette Dair Seville Bildirgesi, 1986 yılında yapılan bir konferans sonrasında ilgili disiplinlerden dünyanın çeşitli ülkelerden bir araya gelen bilim insanlarınca, bilimsel bilginin şiddet ve savaşın meşrulaştırmasına kullanımına karşı gelmek amacıyla, bilimsel sanılan yanlışları vurgulayan bir umut mesajı olarak kaleme alınmıştır. Bildiri özetle “Barış mümkündür çünkü savaş biyolojik bir zorunluluk değildir. Şiddet öğrenilmişse, barış icat edilebilir ve savaşın yerine konulabilir” diyen beş önermeden oluşur. Bildirge, bir umut mesajıdır. Bildirgeyi hazırlayanlar, bu bildirgeyle savaş ve şiddeti önleyemeyeceklerini, ama bilimsel bilgiyi kurumsal şiddetin ve savaşın hizmetinde kullanmak isteyenlerin daha az nedeni olduğunu düşünmüşlerdir. Seville Bildirgesi, aynı zamanda politik bir eylemdir, çünkü Bildirgeyi hazırlayanlar kurdukları iletişim ağıyla, Bildirgenin bilim çevrelerince resmi siyaset belgesi olarak benimsenmesi için çalışırlar.

Bildirgenin tam metni için bkz.

<http://demirleblebi.org/2017/01/20/seville-bildirisi/>

Bakım emeğinin ve gündelik hayatın yeniden üretiminin gerçekleştiği ev içi, barış kültürünün önemli kaynaklarından biridir. Ev içinde gerçekleşen pek çok olay özen göstermeye dayalıdır. Örneğin, evde bitki besleyenler bitkinin kalıcı olması için bitkinin ihtiyaçlarını günbegün takip etmek ve ona özen göstermek gerektiğini bilirler. Bebek bakanlar için, bakım sürecinin her anında gerçekleşen değişiklikleri takip etmek ve hızla değişen durumlara ihtiyaçlara cevap vermek gerektiğine aşinadırlar. Örnekler çoğaltılabilir. Cinsiyetçi iş bölümü nedeniyle birçoğu kadınlarla özdeşleştirilen, ancak öğrenilmiş olan “özen gösterme” ve “hızlı cevap verme” barış kültürünün unsurlarıdır.

Avcılık ve toplayıcılıkla geçinen Twa kültüründe çocuklar ağaçları dinlemeyi ve onlarla dans etmeyi öğrenerek büyütülürler, Sibiryа gibi doğal koşulların çok soğuk ve çetin olduğu yerlerde insanlar iş birliği yaparak ve sosyal sıcaklıkla hayatta kalırlar. Farklı olanla aynılık kurmak, dinlemek, birlikte eğlenmek, iş birliği yapmak barış kültürünün unsurlarıdır.

Dini değerler de barış kültürünün kaynağıdır. Her dinin, öldürmeyi, kandırmayı, sadece kendini düşünmeyi, kısaca şiddeti yasaklayan normları ve değerleri vardır.

Kutlamalar, bayramlar ve ritüeller barışçılığı güçlendirdiğı için barış kültürünün önemli unsurlarıdır. Kutlamalar birlikte eğlenme ve şakacılığı teşvik ederken, ritüeller gerginlikleri azaltıcıyken, birlikte oyun oynama ve şakacılık şiddetsiz değerlerin en çok güçlendiğı bağlamlardır. Bayramlarda küskün olanların birbirlerini ziyaret etmelerinin beklenmesi veya kutlamalarda çekilen halaylarda tanıdık tanımadık herkesin bedensel olarak birbirlerine dokunabilmesine aracılık etmesi veya cenazeye dargın olanlar dâhil herkesin katılması gibi eylemlerin içeriğinde karşılıklılık, özen gösterme, geçmişini hatırlama, geleceğe olumlu bakma ve paylaşım vardır ve bunlar barış kültürünün unsurlarıdır.

Boulding (1998), çocukların kültürlerinin de barış kültürünün kaynağı olduğunu düşünür, çünkü ona göre çocuklar eğlenmek için oyunlar oynarlar, yetişkinlere göre sosyal kavrayışları çok daha yüksektir ve sorunlarını yaratıcı yollarla çözme konusunda beceriklidirler.

Dünyadaki daha eşitlikçi ve özgür bir toplum için mücadele eden ve bu doğrultuda toplumsal dönüşümü hedefleyen toplumsal hareketler ve sivil toplum örgütleri, özellikle barış hareketi ve örgütleri barış kültürünün kaynaklarıdır. Bu hareketler birlikte sınırları aşarak, birlikte çalışarak ve dayanışarak toplumsal dönüşümü sağlamanın mümkün olduğu fikrine dayandıkları gibi, düşünce, söz ve eylemde birlikteliği de savunurlar. Barış kültürü kavramı ve bunun geliştirilmesi fikri sadece hayatın bir alanında örneğin siyasette, şiddet karşıtı değerlerin egemen olduğu kültür değildir. Bireyden başlayarak her ölçekte (aile, mahalle, kent, ülke, dünya) şiddetsiz değerlerin ve yapma biçimlerinin ve sorun çözme yollarının benimsendiği kültürü tanımlar.

Sanat barış kültürünün gelişmesine katkı sunan alanlardan biridir. Keret'in öykülerinde olduğu gibi, sanat yaşanan acıları şiddetsiz değerlere doğru dönüştürmek için, barışı hayal etmemize aracılık eder. Barış her şeyden önce onu hayal etmektir. Düşler pek çok değişik şekillerde kurulabilir. Sanat bunlardan biridir: Tiyatro, heykel, resim, karikatür, müzik, edebiyat, sinema, fotoğraf, dans.

Pax Cultura

Barışın az bilinen sembollerinden olan Pax Cultura'yı Rus sanatçı Nikolas Roerich (Nikolai Konstantinovich Rerikh) tasarlamıştır.

Ressam, yazar, arkeolog, teolog ve kimilerince aydın filozof olarak görülen Roerich'in Birinci Dünya Savaşı'nın yıkımına tanıklığı, ona kültürel mirasın da ihmalinden ve savaşın yıkımından korunması gerektiğini, çünkü bunlar olmaksızın yaşamın dünyada geçirilen kaba ve cahil bir zamandan ibaret olduğunu düşündürmüştü. Onun anlayışında kültürel miras, basitçe bizden önceki kültürlerin bina ve sanat kalıntıları değil, tarihi anıtlar, müzeler, üniversiteler, kütüphane, hastaneler, tiyatrolar gibi bütün yaratıcı faaliyetlerdi. Roerich, bu fikirlerle tarihten esinlenerek, bir daire içine yerleştirdiği ve sanat, din ve bilim ile geçmiş, bugün ve geleceği simgeleyen üç daireyi barışın simgesi olarak hayal etti. Roerich ayrıca bütün bu mirasın korunması için bir de antlaşma kaleme aldı. Bugün Roerich Paktı olarak bilinen antlaşma 16 Aralık 1933'de kabul edildi ve ABD ve 20 Latin Amerika ülkesi tarafından imzalandı. Antlaşmaya göre, taraf ülkeler savaşta ve barışta birbirlerinin, barış amblemiyle belirlenmiş tarihi yapılarını, müzelerini, eğitim, bilim, sanat ve kültür kurumlarını korumakla yükümlüdürler.

Bütün sanat dallarında savaş ve şiddet karşıtı imgelem, bunların yıkımını, korkunçluğunu veya travmasını anlatır. Barış da sanatın imgelemindedir. Örneğin Pablo Picasso, 1937 yılında memleketi İspanya'nın Nazilerce bombalanması sonrasında Guernica tablosunu savaşın korkunçluğunu anlatmak için üretirken, savaş sonrasında barış çiçeklerini de üretmiştir.

8

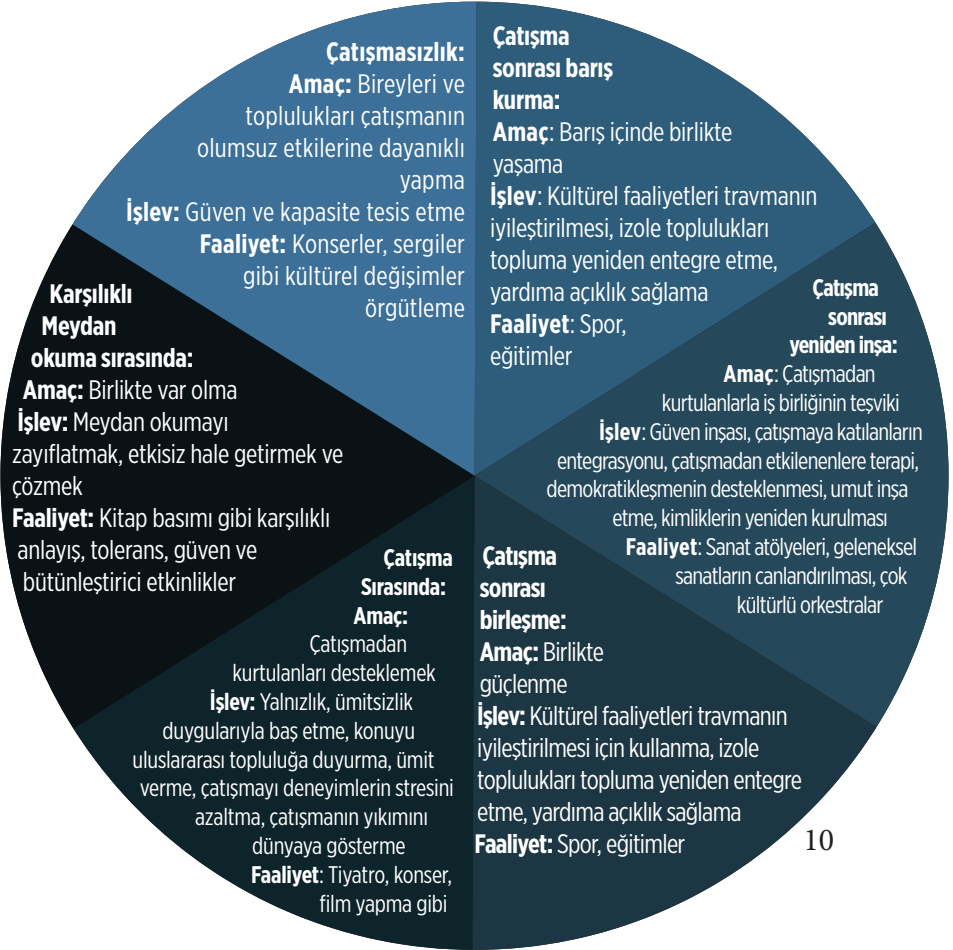
9

Roerich, barışı “nefise/güzellik farkındalığı” olarak anlar. Ancak sanatın barış kültürüyle ilişkisi sanatçıların şiddeti ve barışı ifade eden, gösteren sanat eseri üretme eylemleriyle sınırlı değildir. Boulding (1998), sanatı barış kültürünün bir parçası olarak düşlemiştir, çünkü Boulding, barış süreçlerinde siyaset kurumları ne kadar önemliyse, hayal etme, yaratıcılık ve küresel medeni bir kültür yaratmaya ilişkin insan arzusunun da bir o kadar önemli olduğunu düşünür. Bunu düşünürken dayanağı, bilmenin ve öğrenmenin sadece bilişsel (analitik) olmadığı, duygusal (duyuşsal) ve sezgisel olarak da gerçekleştiğidir. Bilim ve teknolojinin egemen olduğu dünyamızda bilişsel bilme öne çıkarken, duygusal ve sezgisel bilme çok daha az kullanılır oldu. Oysa imgelem geliştirme için duygusal ve sezgisel bilmenin özgürleştirilmesinin yollarını bulmamız gerekir. Boulding (2000), çatışmaların çözümünde yaratıcı imgelemin özgürleşmesinin önemli olduğunu düşünür. Sanat bunlar için araçtır ve küresel barış kültürünün gelişmesi yerel barış çalışmaları ve programlarının kültürel eylemleri gerçekleştirmesini gerekli kılar.

Boulding gibi düşünen barış emekçileri barış için sanat inisiyatifleri oluşturdular. Bu inisiyatiflerin arka planındaki fikirlerden biri, Samuel Huntington’ın Medeniyetler Çatışması çalışmasında ileri sürdüğü gibi kültürel farklılıklar çatışmaların nedeni değil, meşrulaştırılması için bahane olduğudur. Çünkü kültürel farklılıklar ekonomik veya siyasal çatışma olmaksızın kendi başlarına çatışmanın kaynağı değildir. Kültürel karşılaşmalara aracılık eden sanat küresel barış kültürünün

gelişmesi için gereklidir çünkü sürdürülebilir küresel barış kültürünün geliştirilmesi, barış kültürünün en küçük gruplardan başlayarak geliştirilmesi ile mümkündür.

BARIŞ İNİSİYATİFLERİ SANATI NASIL KULLANIYOR?

Gündelik hayatımızı daha çok şiddetsiz araçları kullanarak devam ettiririz ve bunun kaynağı ev içinde, kurumlarda yerleşik kültürde var olan veya kendimizin geliştirdiği değerler ve yapma biçimleridir. Bunlar barış kültürünün unsurlarıdır. Ayrıca, sanatsal eylemlerle hem barış kültürünün bildiğimiz unsurlarına ek yeni kültürel unsurlar geliştirebiliriz, hem de bu yolla barış kültürünün gelişmesi için elverişli öğrenme ortamı yaratabiliriz.

Ancak unutmamamız gereken, barış kültürünün unsurlarını bulduğumuz kaynakların eş zamanlı olarak şiddeti de teşvik ettiği. Dini değerler barış kültürünün kaynağı olduğu için bütün tek tanrılı veya çok tanrılı dinlerin içinden barış hareketleri çıkmış olduğu gibi bugün Hristiyan, Yahudi, Müslüman, Budist ve diğer dinlerden inanç grupları bir araya gelmektedir. Ancak dini farklılıklar bugün veya geçmişteki birçok savaşın dayanağı olmuştur ve dini değerler içinde şiddeti olumlayan değerler de vardır. Ev içi, şiddetin en sık yaşandığı yerdir. Oyunlar yarışmacı olduklarında şiddetin kaynağıdır. Saldırganlığın gelişmesi için ritüeller olduğu gibi, boğa güreşlerinde olduğu gibi kimi festivaller öldürme fikri üzerine kuruludur veya sanat askeri bandolar örneğinde olduğu gibi şiddete de hizmet eder.

Özetle, barış kültürünü geliştirmek yepyeni bir kültür oluşturmak değildir, ama bir kültürün bütününe yeniden üretmek de değildir. Barış kültürü şiddetsizlik perspektifiyle problemlere yaratıcı şiddetsiz çözümler üretmek olduğu için,

barış kültürünü geliştirmek içinden geldiğimiz kültürün yaratıcı ve yapıcı unsurlarını görmeyi gerektirdiği gibi, başka kültürlerden öğrenmeyi ve yepyeni değerler ve yapma biçimlerini üretmeyi de içerir.

- **Barış kültürü, şiddetsizlik perspektifi gerektirir**

Şiddetsizlik sözlüğümüzde olmayan bir sözcüktür. Gerçekte pek çok kültürde “şiddetsizlik” için tek bir sözcük yoktur. Şiddetsizlik sözcüğü ahimsa sözcüğünde olduğu gibi, şiddet sözcüğüne barış aktivistlerinin olumsuzluk eki ekleyerek yeni oluşturdukları bir sözcüktür, ancak barış kültürünün merkezinde şiddetsizlik perspektifi bulunur.

Şiddetsizliği nasıl anladığımız, şiddeti, barışı ve barış kültürünü nasıl anladığımızla yakından ilişkilidir. Barışı savaşın olmaması olarak anlamak yaygındır. Ancak barışın değililmesi savaş değil, şiddettir diyerek, olumlu barış ve olumsuz barış ayrımı yapılmıştır. Olumlu barış perspektifi, şiddetsizliği basitçe silahların artık bir araç olmadığı an olarak anlamaz. Silahların sustuğu an sadece ekstrem şiddetin ve yaratıcı olmayan çatışma çözme biçiminin durduğu andır. Bu olumsuz barışa karşılık gelir çünkü o durma anı ve sonrası çatışmaların tekrar başlamasından önceki zamandır. Olumlu barış, insan veya herhangi bir canlıya yönelmiş fiziksel, duygusal, cinsel, sözel dâhil her türlü doğrudan şiddetin, her türlü toplumsal eşitsizliğin (sınıfsal, kültürel, cinsiyete dayalı gibi) ve bunların

meşrulaştırılmasına aracılık eden kültürel unsurların olmamasıdır.

Aynı nedenle barış kültürü gerçekliğin, hayatın, dünyanın nasıl şiddetsiz şekillerde temsil edildiğine dair değil, çatışkı veya çatışma anlarında ne yapıldığına ilişkindir. O halde şiddetsizlik bütün şiddetlerin, bütün ayrımcılıkların, bütün eşitsizliklerin ve bütün çatışmaların eşitlik ve adalet yaratmak amacıyla yaratıcılığımızı kullanarak şiddeti araç olarak kullanmadan yaptığımız her şeydir. İçinde şefkat ve merhamet barındırır, ama şiddetsizlik şefkat duyabilme değil, eylemler aracılığıyla şiddetsiz gerçekliği yaratmadır.

Olumlu barış anlayışında bütünüyle şiddetsizlik durumuna, yani kimsenin kimseye şiddet yöneltmediği, öznelere yöneltilen şiddetin hiçbir kavram etrafında meşrulaştırılmadığı ve önlenebilir eşitsizliklerin olmadığı duruma yürüyüş, ancak şiddetsiz araçlarla mümkün olur.

Herkesin adalet arayışında olduğu bir dünyanın, olumlu barışın eşitlik ve adalet kavramları etrafında örüldüğü açıktır. Ancak eşitlik, adalet ve şiddetsizlik kavramları çok çeşitli şekillerde anlaşılmaktadır. Farklı anlayışların ortak yanı, şiddetsizliğin, bir suskunluk veya eylemsizlik durumu olmadığı, bunun yerine bir eylem biçimi olduğudur. Yani, şiddetsizlik basitçe, tokat atana öteki yanağını uzatma değil, tokata ve tokat atana yaratıcı şekillerde direnmedir. Şiddetsizlik baskı, sömürüyü veya benzeri durumları ses çıkarmadan kabul etme

değil, her türlü baskı, eşitsizlik ve/veya şiddeti ve çatışmayı aktif olarak şiddetsiz araçlarla dönüştürmektir. Barışın yolu, şiddeti ortaya çıkaran eşitsizlikleri tanıma, bunları meşrulaştırma biçimlerini görme ve şiddeti uygulayanı öteki olarak tanımlamamak ve onun davranışına yapıcı yaratıcılıkla karşılık vermekten geçmektedir.

Şiddetsizlik anlayışlarını ikiye ayırmak yaygındır: Pragmatik (taktik) şiddetsizlik ve prensipte (etik) şiddetsizlik. Pragmatik şiddetsizlikte, şiddetsiz direnme şiddet durumunu değiştirmek için diyalog kurulmasını sağlamanın aracıdır. Bu tür şiddetsizliğin pragmatik şiddetsizlik olarak adlandırılmasının nedeni, şiddetsiz araçları kullanarak duruma müdahale edenlerin nihai hedeflerinin veya dünyayı anlama ve anlamlandırmalarının merkezinde şiddetsizlik olmamasıdır. Prensipte şiddetsizlik, her durumda, şiddet ve nefret gösterene yönelik olarak da şiddet göstermeme, her türlü eşitsizlik ve adaletsizliğe karşıtlıklar ve düşmanca duyguları beslemeden merhametli ve şefkatli olabilmek ve her türlü eşitsizlik ve adaletsizliğe yaşamı gözeterek direnmektir.

- **Barış kültürünü geliştirmek “yerim dar” meselesine bağlı değildir**

Barış kültürünün gelişmesi için elverişli ortamlardan söz etmek mümkündür. Daha çok demokrasinin olduğu siyasal ortamlar, yoksulluğu azaltan ekonomi politikaları, silahlı çatışmaların olmadığı dönemler barış kültürünün gelişme-

si için elverişli ortamlar sunarken, tersi durumlar çatışmaların artmasına elverişli ortamlar sağlayabilir. Ancak kültürün kendisinin bu koşullardan bir bağımsızlığı vardır çünkü toplumsal kültürden doğru benimsediğimiz normlar ve gündelik hayatımızı devam ettirme biçimlerimiz ne kadar barışçıl olduğumuzu belirleyebilir. Bunun anlamı kültürün sabit veya değişmez olduğunu varsayma değildir. Bunun yerine, sanatı barış kültürünün parçası olarak düşünen aktivistlerin yaptıkları gibi, her dönemde, her koşulda barış kültürünü yeşertme, farkında olarak uygulama için, barış kültürünün unsurlarının ne ve nasıl olduğunun (şiddetsiz) farkında olarak şiddetsiz bir dünyayı her koşulda yaratıcı yöntemlerle düşleyerek ve uygulayarak kültürün içinde şiddetsiz değerleri, normları ve davranışları artırmadır.

Bütün bunlar için küresel düzeyde etik normları tanımlayan ve benimsenmesine aracılık eden kurumsallaşma söz konusudur. Seville Bildirisinin çıkması sonrasında UNESCO, barış kültürü kavramını kurum olarak benimsedi ve 2001-2010 yılları arasını *Barış On Yılı* ilan etti. UNESCO barış kültürünü çatışmayı önleyen ve şiddeti reddeden değerler, tutumlar ve davranışlar olarak tanımlar. Ancak UNESCO'nun barış kültürü bağlamında bizlere sunduğu gündelik hayatta şiddet kültürünü nasıl dönüştüreceklerimizden daha çok, savaşa ve savaş kültürüne karşı politik bir eylem stratejisidir. Gündelik hayatta barış kültürünü geliştirmek ve uygulamak UNESCO'nun sunduğundan daha başka yapma biçimlerini de gerektirir. Sanatı barış kültürüne dâhil eden inisiyatifler örneğin, öğ-

renmenin, anlamanın ve problem çözmenin yaratıcı yollarını gösteren; yarışmaya karşı iş birliğini ve dayanışmayı, tek taraflı almaya karşı değiş-tokuşu, ihmale karşı özen göstermeyi, almadan verebilmeyi, tasaya karşı neşeyi vb yapma biçimlerini ve değerleri üreten her şeyi barış kültürünün unsuru olarak görür. Benzer bir eksen de düşünen daha geniş bir grup ise çocuklara verilen başta olmak üzere barış eğitiminin barış kültürünün gelişmesi ve yerleşikleşmesi için merkezi önemde olduğu fikrindedirler ve bu grup barış emekçilerinin barış eğitimine dair literatürün geliştirmekte oldukları.

Şiddete karşı barış kültürü geliştirme bakış açısını benimseyenler, toplumsal farklılıkları ve bunların doğurduğu veya doğuracağı toplumsal çelişkileri görür; toplumsal çelişkileri çatışmaların meşrulaştırılması için aracı olabileceğini bilir; çatışmaların toplumsal sağlığın bir parçası olduğunu düşünür ve çatışmaları, çatışmaları, anlaşmazlıkları, uyuşmazlıkları yaratıcı bir şekilde idare etmenin kültürünü oluşturmayı hedefler. Kitapçığımızı Johan Galtung'un, bana çatışmada nasıl davranıldığını söyle, sana ne kadar barış kültürün olduğunu söyleyim sözleriyle bitiriyoruz.

Kafka ve Oyuncak Bebek

Hikâyeye göre günün birinde Franz Kafka rutin yürüyüşlerini yaptığı parkta küçük bir kıza rastlamış. Kız ağlıyormuş. Oyuncak bebeğini kaybetmiş ve bu onu oldukça üzmüş.

Kafka bebeği onun yerine aramayı önermiş ve ertesi gün aynı noktada buluşmak üzere sözleşmişler. Bebeği bulamaması üzerine Kafka küçük kıza bebeğin ağzından bir mektup yazmış ve buluştuklarında kendisine okumuş:

“Lütfen benim için kederlenme, dünyayı görmek için uzun bir yolculuğa çıktım. Sana başımdan geçenleri anlatacağım.” Bu birçok mektubun ilkiymiş. Kafka küçük kıza her buluştuğunda sevgili oyuncak bebeğin hayali maceralarını özenle yazdığı mektuplardan ona okurmuş. Küçük kız da bu şekilde avunurmuş.

Derken gün gelmiş, görüşmelerin artık sonu gelmiş. Kafka son görüşmede küçük kıza bir oyuncak bebek getirmiş. Küçük kız, aslından oldukça farklı olan oyuncak bebeğe şaşkınlıkla bakakalmış. Bebeğe ilıştırılmış bir not küçük kızın şaşkınlığını gidermiş: “yolculuğum beni çok değiştirdi...”

Uzun yıllar sonra, artık bir yetişkin olmuş olan küçük kızımız, gözü gibi baktığı bebeğinin, gözünden kaçırdığı bir çatlağının içine sıkıştırılmış bir mektup bulur. Kısaca şöyle yazmaktadır: "Sevdiğin her şeyi er ya da geç kaybedeceksin, ama sonunda sevgi başka bir surette geri dönecek."

May Benatar, Kafka & the Doll: The Pervasiveness of Loss

Kaynak: <http://hikayelerdirgeriyekalan.blogspot.com.tr/2015/04/>

Kaynakça

Boulding, Elise, 1998, "Peace Culture: The Problem Of Managing Human Difference", Cross Currents, C. 48 (4).

Boulding, Elise, 200, Cultures of Peace: The Hidden Side of History, Syracuse: Syracuse University Press

Rank, Carol, 2008, "Promoting Peace Through The Arts: The Role of Anti-War And Peace Art In Building Cultures of Peace", IPRA 2008 Konferansında Sunulan Tebliğ.

Rivera, Joseph De, 2004, "Assessing the basis for a culture of peace in contemporary societies", Journal of Peace Research, C. 41 (5): 531-48.

Görseller

1. <http://www.dr.com.tr/Kitap/Domuzu-Kirmak/Etgar-Keret/Edebiyat/Roman/Dunya-Roman/urunno=0000000688812>

2. <http://dailyapple.blogspot.com.tr/2011/09/apple-546-piggy-banks.html>

3. http://thejacops.blogspot.com.tr/2013_01_01_archive.html

4. Elise Boulding: <https://hubpages.com/politics/Elise-Boulding-A-Passion-for-Peace>

5. Flipe Mac Gregor: <https://e-huacho.blogspot.com.tr/2014/09/> <http://culturadepazynoviencia.blogspot.com.tr/p/simbolos-de-paz.html>

6. <https://www.shutterstock.com/image-vector/happy-kids-holding-hands-dancing-around-615623774>

7. <http://www.futuristika.org/pax-cultura/>; <http://www.roerich.org/>

8. [https://www.pablocassio.org/guernica.jsp#prettyPhoto\[image1\]/0/](https://www.pablocassio.org/guernica.jsp#prettyPhoto[image1]/0/)

9. <https://orangemarmaladebooks.com/2016/07/12/ten-for-comforting-reading-together-moments/bouquet-of-peace-by-picasso/>

10. Fukushima, Akiko, (tarihsiz), Fostering Peace through Cultural Initiatives, Aoyama Gaukin Üniversitesi Barış ve Kültür Ortak Araştırma Enstitüsü, s. 7.

Öneriler/Paylaşımlar

**Kitap hakkındaki görüş ve önerilerinizi bize “info@demirleblebi.org” adresinden iletebilirsiniz.*

Picasso'nun resimlerinde barışı simgeleyen
gagasında zeytin dalı taşıyan güvercin:
Tufanın dünyayı tahribatından sonra
hayatın yeniden başlamasının habercisi
gagasında zeytin dalı taşıyan güvercindir.

demirleblebi.org
info@demirleblebi.org